

نقش و جایگاه علوم میان رشته‌ای در مرجعیت علمی نظام علم و فناوری و نوآوری سلامت

نویسندگان:

محمد مهدی رضایی^۱، پیمان فلسفی^۲

چکیده

زمینه و هدف: یکی از ابزارهایی که می‌تواند در رشد و توسعه تمامی علوم، به‌ویژه علوم انسانی نقش داشته باشد، توسعه مطالعات میان رشته‌ای است. در این مقاله با هدف بررسی نقش و جایگاه علوم میان رشته‌ای در مرجعیت علمی سعی شده با بهره‌گیری از نظرات صاحب‌نظران مختلف از زوایای مختلفی به این موضوع نگریسته شود.

روش کار: مطالعه کیفی است و با مصاحبه نیمه ساختاریافته، نظرات خبرگان این حوزه گرفته شده است. سپس کدگذاری و تحلیل محتوا انجام گرفته است. **یافته‌ها:** نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد از نظر خبرگان، مقوله «توسعه میان‌رشته‌ای‌ها» با اختصاص جایگاه دوازدهم در میان عوامل شانزده‌گانه رشد و توسعه علوم انسانی فی‌نفسه نقش چندانی مؤثری در رشد و توسعه این علوم در ایران ندارد و کارآمدی این ابزار، مستلزم تأمین شرایط مهم‌تری همچون تأمین فضای باز فکری در دانشگاه‌ها و استقلال جامعه علمی است.

نتیجه‌گیری: توسعه مطالعات میان رشته‌ای در صورتی که به هم‌افزایی علمی صاحب‌نظران رشته‌های مرتبط در حوزه علوم انسانی و نیز ارتقای توانمندی علمی استادان، دانشجویان و پژوهشگران و کاربردی‌تر شدن علوم انسانی در کشور منجر شود، می‌تواند در رشد و توسعه علوم انسانی و اجتماعی مؤثر واقع شود.

کلید واژه‌ها: ایران، پژوهش میان‌رشته‌ای، دانشگاه‌ها، علوم انسانی

مقدمه

- ۵۰ سال دیگر در دنیا حرف اول علمی را بزنید، زبان فارسی در دنیا زبان علم شود، این آن افق است که جلوی چشم ماست.
  - براساس فرمایشات رهبری مرجعیت علمی کلید واژه بسیار مهم است و به گفته ایشان باید چشم‌انداز ۵۰ ساله‌ای برای رسیدن به مرجعیت علمی داشته باشیم. ایرانیان مسلمان باید بتوانند جایگاه رفیع علمی خود را که به‌ویژه در بعد اسلام تقویت شده است، مجدداً در عرصه جهانی به دست آورند. این مرجعیت باید در تمام عرصه‌ها حاصل شود. (۱)
- براین اساس جهاد مستمر علمی با هدف کسب مرجعیت علمی و فناوری در جهان با تأکید بر تولید علم و توسعه نوآوری و نظریه‌پردازی، ارتقا جایگاه جهانی کشور در علم و فناوری و تبدیل ایران به قطب علمی و فناوری جهان اسلام، توسعه علوم پایه و تحقیقات بنیادی و دستیابی به علوم و فناوری‌های پیشرفته از سیاست‌های ابلاغی جهت برنامه‌ریزی ویژه می‌باشند.

پیشستازی در عرصه علم و فناوری به عنوان یکی از محورهای سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری است.

از دیدگاه رهبر معظم انقلاب دستیابی به مرجعیت علمی ایران اسلامی مندرج در چشم‌انداز در یک بازه زمانی ۵۰ ساله است. اگر قبول داریم که جبهه دشمن برای کشور و انقلاب ما برنامه‌ریزی بلندمدت دارد پس ما هم باید برنامه‌ریزی بلندمدت داشته باشیم. بدون شک تحقق این امر مراحل و لوازمی دارد که مقام معظم رهبری به صورت عملیاتی و مشخص به آن اشاره کرده‌اند:

- در چشم‌انداز ۵۰ ساله این چنین هدف‌گذاری شده است:
  ۱. مرجعیت علمی ایران در جهان (رتبه اول علمی دنیا و تعیین مرزهای دانش توسط ما)
  ۲. زبان فارسی زبان مرجعی علمی و رسمی دنیا شود تا بتوانند ناقل فرهنگ اسلامی به جهان باشد.
  ۳. از دیدگاه ایشان ظرفیت زبان فارسی از زبان عربی هم از جهاتی بیشتر است.
  ۳. بازسازی تمدن اسلامی

۱. معاون آموزشی - پژوهشی هسته‌گزینش مرکزی کشور

۲. عضو هیئت علمی مؤسسه آموزش و ترویج کشاورزی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی

فقهی، مسائل اخلاقی، مسائل فرهنگی، مسائل دولتی، شرایط بحران واضطرار و از همه مهم‌تر حق‌الناس (۲).

طبق فرمایش امام رضا (ع) اولین موضوع سلامت، سلامت آب و هواست. اما در ایران توجه کمی به این موضوع شده است. برای مثال سد کرج دارای ۱۳ تصفیه‌کننده است اما توانایی تصفیه دو چیز را ندارد: روغن موتور (که متأسفانه به فراوانی وارد سد می‌شود) و حشره‌کش‌ها!

در عین حال رضایی مرجعیت علمی را صرفاً امری علمی نمی‌داند بلکه به اعتقاد وی یکی از مؤلفه‌های قدرت است و لذا قدرت سیاسی اجتماعی را وابسته به قدرت علمی در کشورهای مختلف می‌داند و بر این عقیده است که تا قدرت سیاسی نباشد مرجعیت علمی ایجاد نمی‌شود.

بابا اکبری نیز برخی مؤلفه‌های مرجعیت علمی را در راستای موارد زیر می‌داند:

- ارتباط مدیریت دانش یا ترجمان دانش و مرجعیت علمی
  - تاریخ اندیشه اسلامی تمدنی و دانش پزشکی
  - فناوری‌های آینده پزشکی (مرزهای نو در فناوری برای آینده)
  - مؤلفه‌های مرجعیت علمی عمدتاً بر شاخصه‌های محک علمی تمرکز دارد، در حالی که ما احتیاج به شاخصه‌های جدی‌تری داریم: علم جدید، قدرت مرجعیت علمی، اخلاق علمی، رفتار علمی، محک علمی در تولید علم و..
- مسیر پرسرعت مرجعیت علمی می‌تواند مبنای اولویت پژوهش و ترجمان دانش پژوهشگران باشد.

ضرورت وجود نگرش راهبردی در مرجعیت علمی

آخوندی خضر آباد در این زمینه می‌گوید: پشت سر دستیابی به مرجعیت علمی، اقتصاد، پول، کار و صنعت موفق است و همچنین مرجعیت علمی کنترل بر کشورهای دیگر است. در نتیجه ما باید از طریق دستیابی به مرجعیت علمی مؤلفه‌های قدرت ملی را تقویت کنیم و بر جهت علم و مرزهای علم و قدرت ملی تأثیرگذار باشیم. بحث قوانین و مقررات بین‌المللی هم یکی از موضوعاتی است که باید در نظر گرفته شود.

آخوندی معتقد است که زمانی که کشوری مرجعیت علمی را به دست می‌آورد و استانداردهای لازم را تعیین می‌کند، بازار در آن کشور توسعه پیدا خواهد کرد. در نتیجه نگاه به مرجعیت علمی نگاه به قدرت ملی است. مرجعیت علمی جنگ بین کشورهاست. زیرا که هر استانداردسازی بین‌المللی به معنای قدرت کنترل بر سایر کشورها است.

در ایران تا کنون به مرجعیت علمی در سطح استراتژیک پرداخته نشده است که باید مورد توجه واقع شود و بخشی از مباحث مرجعیت علمی برای رویکرد جهانی این مقوله در نظر گرفته شود که مخاطب آن محدود به جمعیت ایران نباشد و فرامرزی باشد.

در سند چشم‌انداز، «جمهوری اسلامی ایران برای پیشرفت ملی، نیاز به کشوری برخوردار از انسان‌های صالح، فرهیخته، سالم و تربیت‌شده در مکتب اسلام و انقلاب و با دانشمندانی در تراز برترین‌های جهان؛ توانا در تولید و توسعه علم، فناوری و نوآوری و به‌کارگیری دستاوردهای آن و پیشتاز در مرزهای دانش و فناوری با مرجعیت علمی در جهان» خواهد بود. با وجود توسعه شایسته سوابق علمی و تجربی مدیریت دانش و تبلور آن به منزله یک مزیت رقابتی، هنوز بسیاری از سازمان‌ها در بهره‌برداری اثربخش آن ناکام مانده‌اند.

از جمله علل این ناکامی، شناخت و ترجمان نامناسب از ابعاد پیشبرد مدیریت دانش سازمانی و نبود رویکردی نظام‌مند در برقراری روابط و توالی میان سازه‌های مدیریت دانش سازمانی است.

برنامه دستیابی به مرجعیت علمی در نظر دارد با شناسایی مستمر افراد توانمند و ارائه حمایت‌های ویژه از این افراد، کشور را به سمت مرجعیت علمی در منطقه و جهان سوق دهد.

لذا نیل به هدف ارتقای جایگاه ایران به عنوان کشوری توسعه‌یافته، برخوردار از دانش پیشرفته و توانا در تولید علم و فناوری در گرو بازنگری ساختارها و بالا بردن کارایی و کارآمدی نظام علمی، تحقیقاتی و فناوری کشور است.

مطالعات میان رشته‌ای گونه‌ای از علوم است که بعد از آشکار شدن ضعف‌ها و کاستی‌های تخصصی شدن و شعبه شعبه شدن علم به رشته‌های تخصصی‌ریز، ضرورت یافته است.

این اندیشه و طرح بر وحدت و یکپارچگی علوم در حوزه‌های فلسفه، علوم طبیعی، علوم ریاضی و علوم انسانی تأکید می‌ورزد.

فلسفه پیدایش علوم میان رشته‌ای از سویی، در واقعیات عینی و ظهور پدیده‌های منفرد، اما چندوجهی و پدیده‌هایی ریشه دارد که تبیین هم‌زمانی، مشکل‌شناسی میان رشته‌ای، راه‌حل‌شناسی میان رشته‌ای، و اقدام همگانی و فراگیر را می‌طلبید. از سوی دیگر، در مجادلات نظری و نقد روش‌شناسی تجزیه و ترکیب و علوم پوزیتیویستی ریشه دارد. این‌گونه مطالعات هم محدودیت‌ها و کاستی‌های روش تجزیه‌گرایی و تخصصی‌محوری را برطرف می‌کند، هم ظرفیت‌ها و امکانات پژوهشی جدیدی برای حوزه‌های مختلف علوم فراهم می‌آورد.

بحث و روش‌شناسی

مؤلفه‌های مرجعیت علمی

حسینی نکات و مؤلفه‌های مرجعیت علمی از منظر مقام معظم رهبری در دانشگاه امام صادق (ع) به شرح زیر توصیف می‌کند.

۱. نقد
  ۲. تولید علم
  ۳. اعتماد به خود
  ۴. نظام‌سازی
- در بحث مرجعیت علمی توجه به برخی موضوعات جانبی مانند مسائل

سلامت جزء جدایی‌ناپذیر از مرجعیت علمی

سلیمانی رابطه بین مقوله سلامت و علوم پزشکی را انکارناپذیر دانسته و معتقد است سلامت وابسته به حلقه‌های متعدد است: امنیت اجتماعی و سیاسی، امنیت شغلی، سلامت روح و روان، سلامت فکری، سلامت جسم (غذا، محیط زیست، محیط کار) ارتباط تنگاتنگ با مقوله سلامت دارد که بعضا دارای همپوشانی نیز می‌باشند. به‌عنوان مثال سلامت غذا با سلامت امنیت مرتبط است و هدف قرار دادن سلامت غذا یک ملت از فعالیت‌های سرویس‌های جاسوسی کشورهای مختلف، برای تضعیف جبهه دشمن است.

سلیمانی پیشنهاد می‌کند برای تحقق و عملیاتی کردن سیاست‌های مربوط به مرجعیت علمی ۳ فاز اجرایی باید طراحی و عملی شوند:

۱. برنامه‌های کوتاه‌مدت مانند: توجه به آب و خاک و مسائل بهداشتی
۲. برنامه‌های میان‌مدت
۳. برنامه‌های بلندمدت: توجه به مسائل استراتژیک و مؤلفه‌های قدرت ملی
۴. مسئله مهم عملی کردن مباحث و رساندن آن‌ها به عرصه اجرا و عمل است.
۵. در وهله اول به فکر خودمان باشیم؛ تا سلامت جامعه خودمان را تثبیت نکرده‌ایم نباید روی مسائل جهانی محض متمرکز شویم در نتیجه برای تضمین سلامت جامعه باید به پیشنهادهاى اجرایی تأثیرگذار توجه بیشتری شود و مبحث ایجاد همگرایی را در سطوح کلان مدیریتی و اجرایی دنبال کنیم.

سلیمانی همچنین معتقد است که مرجعیت علمی بدون پیشرفت علمی حاصل نمی‌شود. در دنیا معنی مرجعیت علمی این است که مراکز علمی دنیا برای تحقیق و پژوهش به آن مراجعه کنند و ما می‌خواهیم از وضعیت الان به آن نقطه برسیم.

اینکه چرا مرجعیت علمی با پزشکی مطرح شده است به این دلیل است که اگر انسان سالم نباشد، نمی‌تواند در هر مسئله‌ای به پیشرفت لازم برسد و همه تلاش‌های ما برای این است که انسان پیشرفته و توسعه‌یافته داشته باشیم که الگو باشد و در دنیا برای مراکز علمی و دانشمندان هم مرجع باشد. ما باید به دنبال این باشیم که در کشور پیشرفت حاصل شود و برای این کار باید سلامت انسان مورد توجه قرار گیرد.

برای تحقق این هدف الزاماتی نیز وجود دارد که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

۱. مشکلات و موانع رسیدن به مرجعیت علمی شناسایی شود.
۲. باید ببینیم در حال حاضر در کشور کجا هستیم و چه امکانات بالقوه و بالفعل وجود دارد.
۳. برنامه‌ریزی و سازماندهی برای کوتاه‌مدت و بلندمدت و میان‌مدت
۴. شناسایی افراد، مخترعان و مبتکران، شرکت‌های دانش بنیان
۵. ارتباط بین دانشگاه و مراکز عملیاتی و صنعتی باید برقرار باشد.
۶. در بلندمدت مدارس و دانشگاه‌ها به صورت اساسی از حالت سنتی به یک پویایی و تفکر بنیان آموزش را انجام دهند.

پیشگیری مقدم بر درمان

بستانی معتقد است مباحث استراتژیک جایگاه ویژه خود را دارند، اما در حال حاضر مسائل داخلی ارجحیت دارند. زمانی می‌توانیم مرجعیت داشته باشیم که غذای سالم داشته باشیم و جوانان نخبه در کشور باقی بمانند.

پزشکی مسئله سلامت را از منظر درمان بررسی می‌کند و نه از منظر پیشگیری (در زمینه‌های فقه، آب و خاک، غذا...) در نتیجه ما در موضوع بین‌رشته‌ای باید از دیدگاه پیشگیری به سلامت نگاه کنیم که در نتیجه این دیدگاه می‌توانیم موفق شویم.

بستانی اضافه می‌کند که تحقق مرجعیت علمی ما با غرب فاصله دارد و این فاصله را باید گام به گام طی کرد. به عنوان مثال اگر بخواهیم در حوزه پزشکی مرجع باشیم، خودمان باید جامعه سالم داشته باشیم و این را برای کشورهای دیگر ایجاد کنیم و در مباحث پزشکی در حوزه پیشگیری و از طریق علوم بین‌رشته‌ای وارد شویم. سلامت غذا، کشاورزی و در حقیقت به یک جامعه سالم برسیم در این حوزه‌ها باید صحبت شود و استراتژی داشته باشیم.

در همین راستا بحرینی می‌گوید یک محور حوزه پیشگیری است که می‌توانیم از ظرفیت‌هایی که داریم استفاده کنیم. ما می‌توانیم در پزشکی در حوزه پیشگیری با استفاده از رشته‌های مرتبط با علوم پزشکی مانند اخلاق، فقه، تربیت بدنی و... به مرجعیت برسیم همانگونه که در طب اسلامی و سنتی هم هدف همین است.

رابطه ارزش‌های کلیدی نظام سلامت و مرجعیت علمی

شجاع‌الدینی در این زمینه بر این عقیده است که طبق مطالعات مرجعیت علمی آمریکا و اروپا و غالبیت آمریکا و دلایل برتری آن قابل بحث و بررسی است.

در بحث بهداشت و سلامت هدف نظام‌های سلامت داشتن جامعه سالم و پویاست که این پویایی در گرو پیشگیری از بیماری‌ها، تغذیه سالم، بحث آمادگی و محافظت از سلامت عمومی که ممکن است درون مرزی و یا برون مرزی باشد.

ارزش‌های کلیدی نظام سلامت شامل: ۱. کرامت انسانی، ۲. ارزش‌های اسلامی، ۳. تصمیم‌گیری مبتنی بر دانش، ۴. مشارکت همگانی، ۵. حذف نابرابری‌های سلامت، ۶. توانمندسازی اجتماعی و ۷. کار تیمی و گروهی است.

کشاورزی سالم، سلامت غذایی پیش‌نیاز مرجعیت علمی در پزشکی

در این زمینه توکلیان می‌گوید: مرجعیت بحثی زمان‌بر است، مباحث استراتژیک هم بسیار بجاست اما در بلندمدت جواب می‌گیریم. ما باید بتوانیم در این فرصت کوتاه پانل آگاهی برای وزارت بهداشت و مردم ایجاد کنیم.

جدول ۱ - مقوله‌بندی موانع توسعه علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه خبرگان

ردیف	مقوله‌ها	فراوانی
۱	ضعف کاربرد علم	۱۸
۲	سیاست‌زدگی و عدم تأمین استقلال جامعه علمی	۱۶
۳	ضعف کیفی/علمی	۱۴
۴	نواقص دیوانی و تصمیم‌گیری	۱۳
۵	موانع فرهنگی	۱۲
۶	ماهیت علوم انسانی	۱۰
۷	بی‌توجهی به علوم انسانی	۹
۸	مشکلات کلان و ساختاری	۸
۹	نواقص درون دانشگاهی	۵
۱۰	ضعف تعامل بین‌الملل	۴
۱۱	ضعف نشر	۲
۱۲	ضعف بوجه	۱

جدول ۲ - مقوله‌بندی عوامل توسعه علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه خبرگان

ردیف	مقوله‌ها	فراوانی
۱	تأمین فضای باز فکری و دانشگاهی	۲۱
۲	تقویت توانمندی علمی	۱۷
۳	کاربرد علوم انسانی	۱۵
۴	توجه به جایگاه علوم انسانی و تقویت انگیزه جامعه علمی	۱۴
۵	اصلاح سیاست‌های دولتی	۱۲
۶	تقویت شبکه‌ها و انجمن‌های علمی	۸
۷	فرهنگ اسلامی	۶
۸	ملاحظات فکری	۵
۹	همکاری‌های بین‌المللی	۴
۱	ارتقای فرهنگی	۳
۱۱	تقویت امکانات	۳
۱۲	توسعه میان‌رشته‌ای	۲
۱۳	همکاری حوزه و دانشگاه	۱
۱۴	تقویت نشر	۱
۱۵	تأمین بودجه	۱
۱۶	اصلاحات حوزوی	۱

تحلیل

از نظر خبرگان، ماهیت علوم انسانی با علوم دقیقه متفاوت است و برای رشد و توسعه این علوم، ایجاد فضای مناسب برای آزاد اندیشی و نقادی ضرورت دارد، زیرا بازوبسته بودن فضای سیاسی تأثیر به‌سزایی بر رشد و توسعه علوم انسانی و اجتماعی در کشور دارد. لذا تا زمانی که میان رشته‌ای بودن، مسئولیت اجتماعی را اقتضاء می‌کند و مسئولیت اجتماعی خود پیامد آزادی و انتخاب آزاد شهروندان است، فضای امنیتی از دانشگاه‌ها رخت بر نبندد و محیط مناسب و امنی برای تضارب آرا و اندیشه‌ها فراهم نشود، توسعه مطالعات میان رشته‌ای نمی‌تواند نقش چشمگیری در رشد و توسعه علوم انسانی در کشور داشته باشد.

۱. از گفتگوی امیرنیک با ادگار مورن، روزنامه شرق، صا. متن کامل این گفتگو بعداً در ۲۶/۷/۱۳۸۲، شنبه صفحه اندیشه همین روزنامه به‌چاپ رسید.

وزارت بهداشت باند که سلامت جامعه، متکی به سلامت تغذیه است که در گرو اصلاح الگوی کشت، اصلاح الگوی مصرف مردم و ... است. مردم هم باید آگاهی لازم را نسبت به سلامت و موضوعات مرتبط داشته باشند. به‌علاوه مردم و وزارت بهداشت باید یک ناظر هم وجود داشته باشد تا کنترلی بر روند آگاهی دهی و عملکرد وزارت بهداشت باشد. براین اساس مسئله کشاورزی دارای اهمیت بسیار است. در بخش سلامت غذایی در نتیجه افراد شاخص و صاحب‌نظر باید بیابند تا پای این حوزه مهم در سلامت غذایی بحث پزشکی محکم شود.

روش‌ها

علوم میان رشته‌ای، امکان دستیابی به افزایش ظرفیت علمی رشته‌های علوم انسانی و دستیابی به قانونی فراگیر و نگاهی چندساحتی به انسان و جامعه را افزایش می‌دهد، زیرا جزءنگری انسان، که انسان چندبعدی و چندساحتی است، موجب شده است که به موجودی تک ساحتی تنزل یابد. ادگار مورن فرانسوی، که مرد چندرشته‌ای یا میان رشته‌ای لقب گرفته است، مجموعه کتاب‌هایی با عنوان طبیعت، شناخت، زندگی، عقاید، هویت انسانی را با رهیافتی میان‌رشته‌ای به تحریر در آورده است. به نظر ادگار مورن، علوم انسانی و اجتماعی مدرن به‌طور مصنوعی، تکه‌تکه شده است، نتیجه این قطعه‌قطعه کردن مصنوعی علوم اجتماعی به رشته‌های مختلف این می‌شود که اقتصاد بسته است، جمعیت‌شناسی بسته است، روان‌شناسی بسته است، جامعه‌شناسی نه تنها بسته است، بلکه به پاره‌ای کوچک تکه شده و هر کدام از آنها هم به نوبه خود، بسته است. علوم انسانی، علمی است که علمیت آنها جزئی و ناقص و محدود است. علوم انسانی و اجتماعی، هرگز به یک قانون عام، مانند قانون با وضعیت موجود علوم جاذبه اجسام، که چنان دقت و ارزشی کار داشته باشد، نمی‌توان دست یافت! بنابراین، مطالعات میان رشته‌ای می‌تواند این مرزهای بسته و مصنوعی رشته‌ها را به روی یکدیگر باز کند و امکان نگاه چندساحتی به انسان واقعی و جامعه واقعی را فراهم کند و امیدواری به دستیابی به قانونی جامع و فراگیر و دقیق در علوم انسانی را تدارک ببیند. (۳)

نکته دیگر اینکه، توسعه میان رشته‌ای‌ها، باعث تعامل میان دو یا چندرشته مختلف و زمینه‌سازی برای رشد و توسعه علوم و افزایش توانمندی علم برای حل مشکلات پیچیده و چندوجهی می‌شود. این تعامل می‌تواند از تبادل ساده نظرات تا همگرایی متقابل مفاهیم، روش‌شناسی، رویه‌ها، معرفت‌شناسی، اصطلاح‌شناسی، داده‌ها و سازماندهی تحقیق و آموزش در عرصه‌ای گسترده را در برگیرد. حال در اینجا لازم است نتایج تحقیقات حاصل از دیدگاه‌های صاحب‌نظران در نقش داشتن علوم میان‌رشته‌ای در مرجعیت علمی و میزان اهمیت هر یک از عوامل و موانع ذکر شده تا با روشن شدن مقدار تأثیر هر یک، اهمیت آن واضح شود.

عوامل پیشرفت دربیانات مقام معظم رهبری

ایشان در دیدار با جمعی از نخبگان می فرمایند:

۱. ایجاد فضای علمی

فرهنگ اسلامی خود عمل نکردیم. از اسلام، یک مشت عملیات فردی را که بعضی از آن‌ها آمیخته به چیزهای غلط و احیاناً خرافی بود رایج کردیم. مسئولان و مدیران کشور هم در آن دوران انسان‌های شهوتران، عیاش، فاسد و بی‌فکری بودند؛ اگر عرضه‌ای هم به خرج دادند، عرضه‌شان در این بوده که بتوانند کمربند حکومتی خود را محکم نگه دارند؛ اما کاری نکردند. ما چند قرن به این مشکل مبتلا بودیم. در یکی دو قرن اخیر نیز از همه جهت وضع ما بد بود؛ به خاطر این که رقیب قدرتمندی مثل غرب و اروپای استعماری به وجود آمد که به این اکتفا نکرد که بنشیند و نگاه کند؛ تهاجم کرد و تهاجم او با مانعی مواجه نشد؛ وضعی پیش آمد که همه شاهد آن هستیم. (۴)

نتیجه‌گیری

با دقت در مطالبی که ذکر شد می‌توان به این نتیجه رسید که چند عامل از نگاه اهل نظر و دقت حائز اهمیت است از جمله ایجاد به سر و فضای علمی در مجامع علمی و نیز توجه به فرهنگ و تمدن چند هزار ساله و... لذا لازم است با بررسی هریک از عوامل و موانع راه را یافته و سنجش قرار دادن آن‌ها، ایران اسلامی را به جایگاه و قله‌های بلند علم و دانش برسانیم. به امید موفقیت و مرجعیت کشور عزیزمان در زمینه علم و دانش و...

۲. احیای تمدن و هویت فراموش شده

بدترین مشکل یک کشور این است که تمدن و هویت خود را فراموش کند. ما باید امروز در صدد ساختن تمدن خود باشیم و باور کنیم که این ممکن است. در تبلیغات گذشته این کشور در خصوص ناتوانی ایرانی و توانایی غربی‌ها آن قدر مبالغه شده که امروز اگر کسی بگوید ما کاری کنیم که غربی‌ها به علم ما احتیاج پیدا کنند، می‌بینید که در دل‌ها یک حالت ناباوری به وجود می‌آید؛ مگر چنین چیزی ممکن است؟ بله؛ من عرض می‌کنم می‌شود. شما همت کنید پنجاه سال دیگر این طوری شود. البته این چیزها در کوتاه‌مدت اتفاق نمی‌افتد؛ اما اگر شما امروز در راه درست قدم بردارید، هیچ اشکالی ندارد که پنجاه سال دیگر، جهت اتوبان علم - که امروز یک‌طرفه و از یک سو به سوی دیگر است - یا دو طرفه شود، یا یک‌طرفه و از این سو به آن سو شود؛ چه مانعی دارد؟ مگر یک روز این‌طور نبود؟ یک روز علم را غربی‌ها از شرق و از همین ایران گرفتند. پایه‌گذار بسیاری از علوم که امروز در دنیا رایج است، ایرانی‌ها هستند. در ریاضی، فیزیک، پزشکی، نجوم و بسیاری از علوم دیگر، ایرانی‌ها پایه‌گذار بودند. اصلاً رنسانس اروپا براساس ترجمه‌هایی که در کشورها و مناطق اسلامی انجام گرفته بود، صورت گرفت. ما می‌توانیم این را تصور کنیم که یک روز ایران تولیدکننده خلاق علم شود.

۳. محوریت فرهنگ اسلامی

فرهنگ اسلامی، فرهنگ ارزشمندی است که برای یک جامعه و یک مجموعه انسانی، بالاترین ارزش‌ها را دارد و می‌تواند یک جامعه را حقیقتاً سرفراز، خوشبخت، عزیز و پیشرو کند؛ منتها ما در قرن‌های متمادی به

پیشنهاداتی برای محورهای قابل بحث در مرجعیت علمی در پزشکی

۱. دین و مرجعیت علمی

- فقه پزشکی
- تعالیم دینی و مرتبط و مؤثر در حوزه پزشکی
- تأثیر تعالیم دینی در سلامت جسمی و روحی
- فقه پیشران مرجعیت پزشکی

۲. حکمت و طبابت

- امکان فلسفی و تاریخی مرجعیت پزشکی
- تاریخ قطور پزشکی در ایران و اسلام و ویژگی‌های آن
- حکمت مبنا و بستر ساز مرجعیت علمی
- حکمت، امکان فلسفی و تاریخی مرجعیت علمی
- حکمت و پزشکی

۳. نقد دانش مغرب زمین و تولید علم

- فناوری‌های نو و مرجعیت علمی
- تولید علم
- نقد دانش و روش مرجعیت علمی
- حمایت از استادان

۱. بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۸۱/۷/۳)

۴. مدیریت دانش و پژوهش

- چگونگی عملیاتی کردن برنامه‌ها و نقشه راه برای رسیدن به مرجعیت علمی
- برنامه‌ریزی و سازماندهی برای رسیدن به مرجعیت علمی
- آموزش و توانمندسازی مرجعیت علمی
- نقش مدیریت و ترجمان دانش در مرجعیت علمی پزشکی
- مدیریت خاص آموزش و پژوهش مرجعیت‌زا

۵. اخلاق پزشکی

- فقه پزشکی
- اخلاق پزشکی و مرجعیت علمی
- اخلاق، ایجاد و تداوم مرجعیت پزشکی

۶. نقش پیشگیری در مرجعیت علمی

- اولویت بهداشت و پیشگیری در مرجعیت
- کشاورزی و مرجعیت علمی
- غذای سالم و مرجعیت علمی

۷. سبک زندگی دینی مرجعیت علمی

- فرهنگ سلامت از منظر اسلام
- توسعه فرهنگ اثرگذار در حوزه پزشکی، اصل اطاعت از پزشک، مراجعه به او و اجتناب از خود درمانی

۸. شاخص‌ها و مؤلفه‌های مرجعیت علمی

- مفهوم‌شناسی، تحلیل مؤلفه‌های مرجعیت علمی
- مرجعیت علمی، مفهوم‌شناسی و تحلیل

۹. آسیب‌شناسی مرجعیت علمی، چالش‌ها و راهکارها

- آسیب‌شناسی
- چالش‌های فرارو و راه‌حل‌ها

۱۰. گردشگری سلامت و مرجعیت علمی

Role and Rank of Interdisciplinary Sciences in Scientific and Thechnological Leadership

Mohammad Mahdi Rezaei¹, Peyman Falsafi²

Abstract

Background: One of the factors that could have effect on growth and dissemination of all sciences, specifically human arts and improvement of interdisciplinary sciences.

In this article, we assess this subject, and assess the purpose of study on the role and position of interdisciplinary in scientific authority, and using the opinion of specialists on different point of views.

Methods: A semi-structured interview with specialists. Data coding and analysis done.

Results: The results was improvement of interdisciplinary sciences and improvement of humanities, was not effective in growth and development of this science in Iran.

Conclusion: Development of interdisciplinary studies, could be effective in growth and development of humanities and social science.

Keywords: Humanities, Interdisciplinary Research, Iran, Universities

منابع

1. Falsafi P. The strategic document to reach Iran's scientific authority. 2010. Available at: <https://www.farsnews.ir/amp/8911021430> [In Persian]
2. The meeting of supreme leader with professors and students of Imam Sadiq University. 2005. Available at: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3328> [In Persian]
3. Morin E. L' humanite de l'humanite. Translated by A. Nikpey, F. Mohammadi. Tehran: Qasidehsara; 2003. [In Persian]
4. The meeting of supreme leader with scientific elites. 2002. Available at: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3145> [In Persian]

1. Vice-Chancellor for Research, Central Election Core of the country

2. Academic Member of Institute of Agricultural Education and Extension Research. Organization of Agricultural Education and Extension